

Összeállítás a mai román irodalomból

MOST a szláv nyelveken, PUNTE románul jelenti: HÍD. A Tiszatáj 1970-es novemberi számában jelent meg először a Most-Punte-Híd rovat, amellyel Ilia Mihály, az akkori szerkesztő Németh László nagy tervét, Kelet-Közép-Európa fölfedezését kívánta folytatni. 1974-ig román (1970, 1972), szlovák (1971), szerb (1971) és lengyel (1974) összeállítás jelent meg. A sor a Tiszatáj következő korszakában is folytatódott: 1976-ban és 1981-ben lengyel, 1983-ban a cseh irodalom körképét adta folyóiratunk. (A Most-Punte-Híd és a Kelet-európai Néző rovatban megjelent írásokból a Móra Kiadó jóvoltából 1989-ben válogatást adtunk ki.) 1992-ben a szlovén, 1993-ban a mai horvát, 1997-ben a kortárs szerb irodalmat mutattuk be. 1998-ban orosz összeállításunk jelent meg, 1999-ben Osztrák történetek címmel a harmadik generációs osztrák próza képviselőit mutattuk be. Ezt a három évtizedes hagyományt folytatjuk, amikor a marosvásárhelyi Vatra c. folyóirat segítségével tíz román költőt és öt prózaírókat ismertettünk meg a hazai olvasókkal. Az 1971-ben Romulus Guga főszerkesztése alatt megindult, ma Cornel Moraru és Al. Cistelean által szerkesztett folyóirat európai szellemiséget képvisel. A Vatra egyébként 2000/9-es számában magyar összeállítást közölt. A két szerkesztőség közötti együttműködést a budapesti Román Kulturális Központ igazgatója, Anamaria Pop kezdeményezte. Augusztusi számunk illusztrációit is az ő segítségével válogattuk román katalógusokból.

Tíz erdélyi költő

Ha nagy vonalakban nézzük, a háborút követően a román költészet is ugyanazt az utat járta be, mint a többi kelet-európai országé. A „koalíciós közjáték” idején posztavangárd pillanatait élte: itt virágzott (el) „az európai szürrealizmus utolsó vonulata”. A Szebeni Kör tagjai révén ugyanekkor körvonalazódott az az erdélyi „költői iskola”, amely felélesztette a ballada műfaját, s a természetnek a kultúrába való átmentésére törekedett igen kifinomult eszközökkel – vagy legalábbis szimbiózisba hozta őket.

1948-tól jó másfél évtizeden át a román líra is egyetlen hangot ismert, a proletkultét. Majd csak a hatvanas években jelentkező generáció tagjai (Nichita Stănescu, Marin Sorescu és a többiek) rehabilitálják a költészetet, és vezetik vissza a két háború közti hagyományokra. Ezt tekintjük ma – visszacsatoló és előremutató jellege folytán – a modernizmus második hullámának. Jó két évtizede aztán betört a posztmodern. Mircea Cărtărescu volt a zászlóvivője; képviselői a bukaresti egyetem Hétfői Köréhez tartoztak, amelyet a legtekintélyesebb román kritikus, Nicolae Manolescu vezetett. Mindannyian a „hétköznapok” költői, sültrealisták és játékorientáltak egyszerre, bőven használnak önéletrajzi elemeket, ugyanakkor jellegzetesen textualisták, az önelvű diszkusszió hívei.

Az erdélyi költők nem nagy lelkesedéssel hajlottak ennek a „frivol” poétikának a követésére – ők máig is Lucian Blaga halványuló nyomdokain járnak: a lét alapkérdéseit feszegetik újfajta expresszionizmusukkal. „Erdélyi költészet-ről” persze csak komoly megszorításokkal lehet beszélni, ám bizonyos jellegzetességei igenis vannak. Képviselői zöme az Echinox – az 1968-ban alapított (egyetemi) folyóirat – műhelyében formálódott (amely nemcsak az új román költészetnek volt fontos iskolája, hanem az erdélyi magyar meg német lírának is). Ebből a körből került ki sorra Adrian Popescu, Dan Damaschin, Ioan Moldovan, Aurel Pantea, Viorel Mureșan, Marta Petreu, Ion Mureșan meg Traian Ștef is. A válogatásunkban szereplők közül ketten „kivételek” csupán: Alexandru Mușina a bukaresti Hétfői Körnek volt jeles tagja és teoretikusa, Marcel Tolcea pedig a temesvári egyetemről indult.

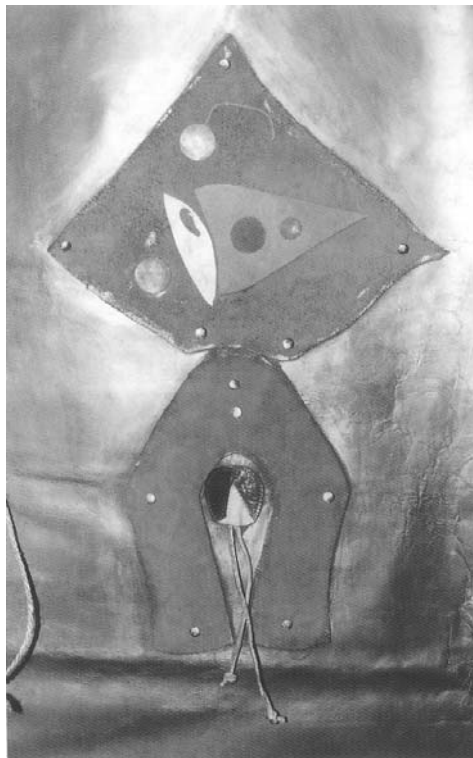
Már „fejlődési közegük” is többféleségről árulkodik, meg persze arról is, milyen szerepe van egy-egy műhelynek. A közös vonások nem mossák őket egyformává, mindegyiküknek saját egyénisége van. „Alkati egyezések” nyilván megfigyelhetőek Ion Mureșannál, Dan Damaschinnál, Aurel Panteánál és Marta Petreunál – ám expresszionizmusuk más-más fajta egyenletbe foglalja elragadtatásukat és/vagy kétségbeesésüket. Adrian Popescu illetve Dan Damaschin vallásos életérzését is megkülönbözteti az apokalipszis szintaxisa. Ale-

xandru Muşina, Ioan Moldovan, Marcel Tolcea, Viorel Mureşan és Traian Ştef között is kimutathatóak alkati, olykor tematikus hasonlóságok: hajlamosak bizonyos érzelmességre (de érzékiségre is!). Egyetlen dolog köti őket össze: a költői megnyilatkozás küldetéstudatába vetett hit. Egyikük sem fokozza le a verset holmi játékká, a textualitást önelvű (netán semmibe mutató) fogássá.

Ez az ontologikus beágyazottság, ez a felelősségtudat az alapmotívuma ennek a költészetnek, amelyet képviselői oly sokféle módon művelnek – ki-ki a maga képzeletvilága, írásmódja meg érzékenysége szerint. A nehezen körvonalazható „erdélyiség” igazából ebben nyilvánul meg: az egzisztenciális elkötelezettségű, szikár pátoszban.

Al. Cisteleanu

NÉMETI RUDOLF fordítása

ELENA MUNTEAN STOINESCU